

GLISSANDO
norma redakcyjna
Styczeń 2023

Wstęp

„Glissando” nie jest pismem naukowym, jednak staramy podawać się możliwie dokładnie źródła cytatów oraz zdjęć. Istotna jest dla nas przy tym wolność piszących do nas osób w zakresie ich podejścia do języka, stylu oraz ekspresji. Równocześnie chcemy dbać, by język ten był możliwie równościowy i demokratyczny. W naszym magazynie często zajmujemy się zjawiskami mało lub słabo obecnymi w polszczyźnie, dlatego nie boimy się tutaj wyznaczać nowych standardów pisania o dźwięku i muzyce.

Skrót normy

1. Sukcesywnie wprowadzamy **feminatywy**, a ich wybór pozostawiamy autor_kom (kolejno: podłogi _ do końcówek wyrazów; osoby –ące, dwie płci po spójnikach, tryb bierny).
2. W **przypisach** używamy możliwie pełnych imion i adresów publikacji (bez DOI), a przy ich opisach oraz powtórzeniach – polskich skrótów (red., s., dz. cyt., itp).
3. **Kursywą** zapisujemy wszystkie tytuły (za wyjątkiem czasopism), natomiast wyjątkowo stosujemy ją do niezadomowionych wyrażen obcojęzycznych lub zaznaczenia dystansu.
4. Używamy w miarę możliwości **oryginalnych tytułów i nazwisk**, a w przypadku innych alfabetów **transkrypcji** zgodnie z zasadami polskiej pisowni.
5. **Cytaty** zapisujemy w cudzysłowach, a dłuższe – jako blokowe (mniejsza czcionka, bez cudzych i wcięcie); w wywiadach nie używamy wielkich liter w formach grzecznościowych.
6. Stosujemy domyślnie **półpauzy i nawiasy zwykłe**; w dopiskach autorskich i redaktorskich **nawiasy kwadratowe**; **cyfry** rzymskie w wiekach i cyfry arabskie z kropką w dekadach; **kapitaliki** w skrótowcach.
7. W przypadku **pożądanych ilustracji**, prosimy o wysyłkę ich w oddzielnych plikach (300 dpi, czarno-białe, od ok. 1500 pikseli na węższym boku) i dołączenie pliku z podpisami.
8. Prosimy o **zapropozowanie tytułu/tytułów tekstu**, w przeciwnym razie zastrzegamy sobie prawo do samodzielnego wyboru; domyślnie **stosujemy podtytuły** typu *Relacja z Festiwalu 2022 / Rozmowa z Iksą Igrecką*.
9. Kwestie wykraczające **poza normę redakcyjną** regulują zasady dotyczące się poprawnej polszczyzny, które zapisano w słownikach języka polskiego i www.sjp.pwn.pl/poradnia.
10. W **kwestiach spornych** redakcja pozostawia sobie prawo do decydowanie o ostatecznym brzemieniu tekstu po autoryzacji (która może nie być stosowana w przypadku opóźnień).

I. FEMINATYWY

Od 2022 chcemy w redakcji „Glissanda” wprowadzać stopniowo równościowe rozwiązania w publikowanych u nas tekstach. Poniżej prezentujemy cztery rozwiązania, które będziemy stosować wymiennie w miejsce dominujących form męskoosobowych. Nie chcemy przy tym popadać w dogmatyzm i jednostronność, dlatego wszystkie poniższe rozwiązania będą przez nas akceptowane przy przyjmowaniu i redagowaniu tekstów. Będziemy także stosowali je na przestrzeni jednego tekstu, przy przyjęciu pewnej hierarchii i częstotliwości, kolejno od rozwiązania 1 do 4. Decydować będzie każdorazowo kontekst i odpowiedniość danego rozwiązania.

1) podłoga

- najczęściej forma żeńska przed męską – wybór najbardziej pasującej opcji zależy jednak od zdania i zestawienia liter obok siebie po zastosowaniu podłogi
- ta zasada funkcjonuje też w przypadku czasowników, przysłówków, przymiotników, zaimków: „kompozytorki_rzy byli_ły...”, „śpiewacy_czki wystąpiły_li...”
- **NIE** stosujemy pełnych form po podłodze, czyli nie: **słuchaczki_słuchacze**, **kompozytorki_kompozytorzy**, **wykonawczynie_wykonawcy** ale: **słuchaczki_e**, **kompozytorki_rzy**, **wykonawczynie_cy**
- unikamy nagromadzenia podłóg w jednym zdaniu, aby tekst pozostał czytelny

2) osoby -ące

W miejscach, gdzie brzmi to odpowiednio, możemy zastosować tzw. osobatywy, np. osoby komponujące, osoby tworzące, osoby słuchające itp.

3) obie płcie ze spójnikiem

W zdaniach, gdzie nie wydłuża to znacząco wywodu stosujemy obie formy rzeczowników: np. słuchacze i słuchaczki, kompozytorzy i kompozytorki.

4) tryb bierny

Tam, gdzie to możliwe, zamieniamy formy osobowe na tryb bierny, np. „Projekt był kuratorowany przez X i Y” lub „Projekt pod kuratelą X i Y” zamiast: „Kuratorami projektu byli X i Y”.

5) formy niebinarne

Stosujemy również formy niebinarne zaimki i formy nieosobowe w porozumieniu z osobą, której to dotyczy – o ile jest taka możliwość.

II. PRZYPISY

To jest konwencja robienia przypisów w „Glissandzie”¹. Zacytujmy klasyka: „Uważam, że pojęcie konwencji to przeżytek². Żyjemy w czasach »surkonwencjonalizmu«³, co stwierdził w *Kondycji ponowoczesnej* sam Lyotard⁴. Podobnie twierdzi Rorty: „Pragmatysta – taki jak ja – zapytany, jakie jest jego kryterium prawdy, może jedynie odpowiedzieć: swobodna dyskusja”⁵.

- Rozwijamy **inicjał** w przypadku każdej nowej publikacji danego autora/ki, o ile nie wymieniamy ich w tym samym przypisie lub kolejnym (wówczas: tenże, taż).
- Ograniczamy się do **maks. 3 nazwisk autorów i autorek**; jeśli jest ich więcej – i in.
- Nazwy miast w bibliografii zapisujemy w pisowni oryginalnej – London 1996.

¹ Za: Jean-François Lyotard, *Le Condition postmoderne*, w: *Un Demain de la philosophie apres la modernisme de Hegel et autres*, red. Jacques Derrida, Harmattan, Paris 2001, s. 21–34, tłum. własne.

² Tenże, *Ble ble ble*, niewydane, 1988, s. 56. Pogląd taki wyraża także Richard Rorty w artykule *Postmodernity*, „Contemporary Philosophical Review”, vol. 13, no. 6, 1995, s. 27–48 i na www.rorty.postmodernity.pl.

³ Termin Rorty’ego wprowadzony w: *Przygodność, ironia, solidarność*, tłum. Krzysztof Trzewiczek, Aletheia, Warszawa 2004; oryg. *Surconventionalism*.

⁴ R. Rorty, *Postmodernity*, dz. cyt., s. 36, tłum. własne.

⁵ Richard Rorty, *Etyka zasad a etyka wrażliwości*, tłum. Daria Arbiszewska, „Teksty Drugie”, nr 1–2, 2002, s. 51–63.

- **Wydawnictwa międzymiastowe:**
 - dopuszczamy różne opcje: Cambridge/London, Cambridge–London, Cambridge and London
- **Czasopisma**
 - całość po przecinku np. „Organised Sound”, vol. 13, no. 6, 1995, „Glissando”, #36, 2019 / 6/2015 lub vol 13, no. 5 (2007)
 - Nie stosujemy identyfikatora DOI
 - Skrót „w:” tylko przy publikacjach zbiorowych, nigdy przy czasopismach.
- **Wywiady, ankiety:**
 - *Trochę drag, trochę control freak*, Rafał Ryterski w rozmowie z Adrianą Borowską i Janem Topolskim, „Glissando”, 2019, www.glissando.pl/aktualnosci/rozmowa-z-rafalem-ryterskim lub Johannes Kreidler w rozmowie z Krzysztofem Marciniakiem, *Bita godzina*, Program Drugi Polskiego Radia, 13.11.2015;
 - Ankieta na temat nagrywania dźwięków w instytucjach szpitalnych. Eric La Casa, John Wynne i Mark Vernon odpowiadają na pytania redakcji, „Glissando”, #36, 2019, s. 80;
 - jeśli nie ma odrębnego tytułu, stosujemy tylko formułę Wywiadowany w rozmowie z Wywiadującą, niezależnie od języka wywiadu (czyli spolszczamy „interviewed by...”)... ALE w przypadku obcojęzycznej książki-wywiadu rzeki zostawiamy tytuł oryginalnej publikacji.
- **Prace naukowe:**
 - pisownia oryginalna: Melissa Warak, *Made to Music: Interactions of Music and Art 1955–1969*, PhD dissertation, State University of Texas, Austin 2014, s. 224–225, www.repositories.lib.utexas.edu/handle/2152/31280.
 - Anna Prokop, *Sound art. Laboratorium dźwiękowe*, praca magisterska, Uniwersytet Jagielloński, Kraków 2016, s. 19.
- **Konferencje, wystawy:**
 - w pierwszej kolejności staramy się dotrzeć do publikacji lub katalogu, w razie niepowodzenia w ostateczności odsyłamy do samej konferencji lub wystawy: Garry Dunne, Paul Jennings, *The Identification of Powertrain Sound Quality Target Sounds*, w: *Proceedings of the 29th International Congress on Noise Control Engineering*, red. Didier Cassereau, Société Française d’Acoustique, Paris 2000, s. 10 lub Justin Salamon, *A Dataset and Taxonomy for Urban Sound Research*, referat wygłoszony podczas 22nd ACM International Conference on Multimedia, Orlando 2014;
 - Przy tytułach książek będących katalogami wystaw podajemy tylko tytuł bez informacji, że są katalogiem.
- **Przypisy z internetu:**
 - Piotr Szwed, *Sinatra w Biedronce*, „Dwutygodnik”, wyd. 215, 2017, www.dwutygodnik.com/arttykul/7282-sinatra-w-biedronce.html, dostęp 18.07.2017.
 - Unikamy „gołego” linku w przypisie, dodajemy informację o zawartości i rok publikacji (o ile jest podany) oraz datę dostępu;
 - jeśli więcej linków: dostęp tu i dalej 18.07.2017
 - wywalamy http, jeśli witryna działa na www;
 - jeżeli adres odnosi się do PDF-a lub podobnego pliku, podajemy numer strony, np. www.uw.edu.pl/regulamin.pdf, s. 98, dostęp 18.07.2017;
 - w przypisach adresy zawsze podkreślamy, w tekście głównym nie.
 - w przypadku niedziałających linków – podajemy Wayback Machine.
- **Książeczki do płyt:** Hansjörg Pauli, książeczka do płyty: *Luc Ferrari, Presque Rien No.1 / Société II*, Deutsche Grammophon, 1970.
- **Filmy:** *Four American Composers: Robert Ashley*, reż. Peter Greenaway, 1983, 00.43.40–00.44.20.

- **Oдноśnik przypisu** dajemy zawsze po zamykającym znaku cudzysłowu i przed kropką: ”⁴. Wyjątek stanowią cytaty blokowe – odnośnik po kropce.
- W przypisach wszystkie **zwroty** typu s. (strona, bez l. mn. ss.), red. (redakcja), za:, w:, dz. cyt. (dzieło cytowane), tamże, tegoż, tejże, tenże, taż – dajemy **bez kursywy po polsku**, nie po łacinie.
- W przypadku tłumaczenia własnego autora – **tłum. własne** (nie **tłum. moje**), na końcu przypisu.
- Zapisujemy **brak danych** dotyczących miejsca lub daty wydania – b.d.
- Staramy się **unikać epubów**.
- Nie podajemy w przypisach poszczególnych stanów przy miastach publikacji – CA, DC.

III. KURSYWY I KAPITALIKI

- **TAK** – **wyrażenia obcojęzyczne**, zwłaszcza łacińskie, francuskie i angielskie, nieodmienne, niezadomowione w polszczyźnie – zarówno w tekście głównym, jak i cytowanym. Za każdym razem podkreślają one **dystans redakcji/autora do używania tych słów in crudo** w języku polskim. W przypadku oryginalnych słów w tłumaczeniu używamy nawiasów i kursyw, np. „pewnego rodzaju brzmień (*sonorities*)...”.
- **TAK** – **tytuły** książek, płyt, artykułów, utworów, wystaw, manifestów, podcastów, audycji, koncertów i cyklu
- **TAK** – **wyrazy/frazy, co do których autor_ka wyraźnie się dystansuje** (co warto sprawdzić w autoryzacji, np. *Neue Musik / Nowa Muzyka*).
- **TAK** – **wysokości dźwięków**; numer oktawy w górnym lub dolnym (kontra, subkontra) indeksie, czyli *A₂, es, fis⁴* oraz **wszystkie włoskie oznaczenia** typu *allegro, quasi morendo, ffff, col legno* oraz ich odpowiedniki w językach rodzimych twórców (np. *strongly, très souple*) – **chyba że je odmieniamy** (crescendami, glissanda).
- **TAK** – na ogół w przypadku obcych, nierozpowszechnionych i autorskich instrumentów (flet *dizi, Diamond Marimba, intonarumori*)
- **NIE** – słowa zadomowione w polszczyźnie, takie jak **quasi, field recording, sound art, katharsis, nemesis, noise, drone, label, leitmotiv, stricte, de facto, site-specific, sound design, foley** zostawiamy bez kursywy (zwłaszcza jak są odmieniane, np. **sound designu**).
- **NIE** – nazwy festiwali, konkursów, grantów, projektów/stypendiów, lokali gastronomicznych bez kursywy i cudzysłowu.
- **NIE** stosujemy rozstrzelenia do wyszczególniania fragmentów tekstu.
- **Kapitaliki** ogólnie stosujemy do skrótów, np. ASP, NSK.
- W przypadku wyrażen, które zawierają wersaliki i minuskułę, **nie używamy kapitalików**, np. FA-art, MoMA.

IV. TYTUŁY I TŁUMACZENIA

- Chcemy podawać tytuły **w oryginale**.
- Wyjątki w polszczyźnie dopuszczamy, gdy:
 - są już zadomowione w literaturze, np. *Sztuka fugi*;
 - są to tłumaczone na polski książki/artykuły;
 - ograniczają się do konwencjonalnych tytułów, np. *Sonaty i interludia, Symfonia psalmów. III Kwartet smyczkowy / Kwartet smyczkowy nr 3* – w przypadku klasycznego katalogu, gdy nie mamy do czynienia z cyklem.

- Można podawać **przetłumaczone tytuły w nawiasach zwykłych i kursywą**, za oryginałem, ale wypadałoby to robić konsekwentnie na przestrzeni konkretnego tekstu; dotyczy to zwłaszcza sytuacji, gdy zrozumienie tytułów jest istotne dla tekstu, a zachodzi podejrzenie, że nie każdy czytelnik ma kompetencje w danym języku.
- **Spolszczamy obsady**: *Klavierstück XXV na 15 klawesynów i organy* / *Klavierstück XXV für 15 Klavesinen und Organen*.
- Inne alfabety:
 - **tytuły z innych alfabetów tłumaczymy**, np. chińskie, rosyjskie, a oryginalną przetranskrybowaną wersję umieszczamy w nawiasie, np. *Pięć żywiołów* (*Wǔ xíng*);
 - nazwiska żyjących ukraińskich/rosyjskich itd. kompozytorów zapisujemy według ich preferowanej pisowni. Nieżyjących spolszczamy, np. Mykoła Łysenko, **Arseniusz** Awraamow (a nie **Arsienij** ani **Arseniy**).
- Koniecznie **sprawdzamy każdy tytuł w internecie**, zwłaszcza pod kątem pisowni.
- Pamiętajmy o różnych **zasadach stosowania wielkich liter w różnych językach**:
 - angielskim – wszystko oprócz rodzajników i przyimków wielką literą;
 - niemieckim – wszystkie rzeczowniki wielką;
 - francuskim – pierwsze litery rzeczowników po rodzajniku łączonym apostrofem wielką, np. *L'Harmonie universelle*.
- Czasem twórcy czynie wymagają zapisu **innego niż konwencjonalny**.
- We wszystkich wyrażeniach frazy/słowa, które normalnie pisalibyśmy kursywą, dajemy **czcionką prostą**, np. tytuł książki: *Rozważania o IX Symfonii Beethovena*.

V. CYTATY I CUDZYSŁOWY

- Cytaty **dłuższe niż 250 znaków** zapisujemy w formie **cytatów blokowych**.
- Odnośnik przypisu stawiamy wtedy **po kropce**.
- W otwarciu i zamknięciu cytatów blokowych **nie stosujemy** cudzysłowów
- W cytatach blokowych kursywy zostają tak jak w normalnie cytowanym tekście
- Cytaty **krótsze (pojedyncze zdania itp.)** stosujemy **w cudzysłowach w tekście**.
- W cudzysłowach zapisujemy głównie **tytuły czasopism**, również tych internetowych posiadających wydania / numery, czyli „**Dwutygodnik**”, ale reszta portali dwojako: **Nowa Muzyka** lub **Nowamuzyka.pl**.
- Cudzysłów zamykający zawsze **przed kropką**.
- W sytuacji cytatu w cytacie stosujemy **ostrokątne cudzysłowy »niemieckie«** (ale jeśli cytaty wewnętrzne występują w ramach cytatu blokowego, zostają normalne cudzysłowy) .

VI. SKRÓTY

- **Odmiana skrótów**: w ONZ-ecie, w SARP-ie – **z dywizem**, chyba że zakończenie w wymowie na -e, -i, -o, -u, akcentowane -a. Nieakcentowane -a: **w MoM-ie** lub **w Museum of Modern Art**.
- **Spójniki**, wyrazy nieistotne w skrótach powinny być zapisane **małą literą lub pominięte** (USA), ale zwracamy uwagę na uzus, w tym na czuły punkt językoznawców: **MOCAK**, nie **MoCAK**.
- Stosujemy wszystkie **konwencjonalne skróty** typu **np.**, **jw.**, **m.in.**, **itp.**, **itd.** – tylko **POLSKIE** (bez **etc.**, **i.e.**).

- Stosujemy **powszechnie znane skróty muzyczne** bez wyjaśniania (IRCAM, ZKP, WJ itp.).
- **NIE stosujemy skrótów od imion** wymienionych w przypisach lub w głównym tekście postaci, chyba że występuje samo nazwisko, a **inicjał ma tylko pomóc w identyfikacji** (np. P. Schaeffer).

VII. NAWIASY I MYŚLNIKI

- Zasadniczo stosujemy nawiasy zwykłe, także w momencie pomijania fragmentu cytatu, np. „Co naprowadza nas (...) na następujący trop”.
- Nawiasy kwadratowe stosowane są tylko w przypadku komentarza autorskiego lub redakcyjnego – „Pierwszy [polski – przyp. JT] utwór na taśmę [to – przyp. red.] *Etiuda konkretna [sic!]*”...
- ...oraz przy autorskim skracaniu zdania z cytatu, kiedy w oryginale coś przed nim następuje, a u nas zaczyna się od początku zdania – „[K]olejną funkcją tego dźwięku była ta przewodnia” / „(...) kolejną funkcją tego dźwięku...”.
- Nawiasy kwadratowe dopuszczalne są także w sytuacji, gdy jakaś treść nawiasowa występuje w obrębie nawiasów zwykłych.
- Stosujemy **półpauzy** [ctrl i – na klawiaturze numerycznej, option i – na Macu] oddzielone spacjami od słów, np. „a więc – stało się”, także w określeniu lat (1965–66).
- **Dywizy** stosujemy tylko w zrostach, np. **barwowo-rytmiczne, wysokościowo-dźwiękowe** , w nazwiskach: **Moszumańska-Nazar** oraz oczywiście do przenoszenia wyrazów.

VIII. LATA I CYFRY

- **Dekady** zapisujemy z kropką – 20. / 20-te, 20-tych. **Pierwsza, druga dekada XXI wieku** , nie **lata dwutysięczne, zerowe, dziesiąte** .
- **Zakresy liczbowe** – używany półpauz bez spacji, np. 1948–1967 / 1948-1967, 1948 - 1967.
- **Liczby do 10 włącznie piszemy słownie, 11 i powyżej – cyframi** .
- **Wyjątki** dopuszczalne są w sytuacji, gdy np. autor wymienia dłuższy ciąg, w którym więcej jest liczb większych niż 10, np. „zdarzają się ugrupowania 2, 5, 9, 13, 24, 45 i 89 nut” – w takich spisach warto zachować konsekwencję
- **Ułamki i miary metryczne** piszemy dużymi cyframi z ukośnikiem pomiędzy, np. 1/2 i 4/5.

IX. LISTY I SPISY

- Kolejne pozycje na liście oddzielamy:
 - **średnikiem** , jeśli są krótsze od zdania, np. równoważniki zdań/słowa;
 - **kropką** (i wtedy każda kolejna pozycja wielką literą), jeśli są to dłuższe zdania.
- Jeśli lista jest krótka i składa się z samych krótkich fraz/słów, można ją **zostawić w tekście** – wtedy numery w nawiasach zwykłych, a same pozycje oddzielamy średnikami, np. „Stosował trzy plany: (1) harmoniczny; (2) melodyczny i (3) harmoniczny”.

X. PODPISY ILLUSTRACJI

- Autorki_ów prosimy o **oddzielny plik** z podpisami pod ilustracjami i zdjęciami
- **Okładka płyty** – tytuł, wykonawca, wytwórnia, rok. Nie podajemy źródła ilustracji.

- **Fotografia** z koncertu – kiedy pokazujemy konkretne wykonanie kompozycji danego kompozytora: kompozytor, tytuł, wykonawca (**wyk.** Hashtag Ensemble), festiwal/miejsce, data, autor (**fol.** Jan Kowalski lub **źródło:** Wikipedia); dzięki uprzejmości X.
- Reprodukacja/zdjęcie **dzieła sztuki** – autor, tytuł, instytucja, w której kolekcji dany obiekt się znajduje.
- **Partytura** – autor, tytuł, wydanie (np. Edition Peters/ze zbiorów autora), rok.
- Ilustracje z **książek i innych publikacji** opisujemy analogicznie do przypisów (pamiętając o stronach).
- Jeśli ilustracje wymieniane są w **tekście głównym** – podpisujemy **Ilustracja 1, 2...**, nie **II. 1, 2, Rys. 1, 2.**
- **NIE kończymy kropką podpisu ilustracji.**
- W przypadku wielu ilustracji z jednego źródła staramy się robić **podpisy zbiorcze** – **Ilustracje na s. 141–143: Sanatorium Brehmera w Sokołowsku, źródło: zbiory Fundacji In Situ.**

XI. UWAGI DODATKOWE

- „Nie” z imiesłowami piszemy **łącznie**, wyjątkowo rozłącznie (**Nie pijący, lecz wciągający**). Wyjątkiem są stwierdzenia wyrażające przeczenia.
- „Czy” w wyliczeniach **NIE poprzedzamy przecinkiem**, czy raczej – co do zasady.
- **NIE stosujemy wielkich, „grzecznościowych” liter** w zwrotach do rozmówcy w wywiadach, np. jakie są **twoje** priorytety, a nie nie jakie są **Twoje** priorytety?
- Zawsze **tłum.**, nigdy **przeł.**
- Staramy się **odmieniać nazwiska**, np.: Schnittke / Schnittkego; Berio / Beria (za wyjątkiem osób, które sobie tego nie życzą, np. Krauze)
- **Postrock, postpunk, elektropop, postdźwięk, post-Cage’owski**, czyli zgodnie z SJP, nie Wikipedią!
- Odmiana słowa noise: o **noisie, noise’owy, z noise’em.**
- **Trance: transie, trance’u.**
- **Katartyczny**, a nie **katarktyczny.**
- **Menedżer**, a nie **menadżer.**
- **Performans**, a nie **performens.**
- A także **internet**, a nie **Internet.**
- Bogusław **Schaeffer**, a nie **Schäffer**
- **W** Węgrzech/Ukrainie/Słowacji/Białorusi/Litwie, a nie **na.**
- W oficjalnej numeracji dzieł **op.** z małej litery, skrótem i bez przecinka czy kursywy
- **Orzecznik przymiotnikowy** zazwyczaj zapisujemy w **mianowniku** („**zaskakujący wydaje się fakt**”, a nie „**zaskakującym wydaje się fakt**”).
- „**Wydaje się być**“ to potwór językowy – „**wydaje się jakiś**“ lub „**wydaje się, że**“.
- Po **okoliczniku/członie inicjalnym** (naturalnie, ponadto, pomimo itp.) zazwyczaj **NIE ma przecinka** (inaczej niż w angielskim).
- **Unikamy wytartych zwrotów** typu „muzyczna uczta”, „białe szaleństwo” itp.